

Forfatter: Blicher, Steen Steensen

Titel: De tre Helligaftener (1841)

Citation: Blicher, Steen Steensen: "De tre Helligaftener (1841)", i Blicher, Steen Steensen: *Digte og Noveller*, udg. af Johs. Nørvig og Carl S. Petersen , 1946, s. 247. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-blich02tom-shoot-workid56942/facsimile.pdf> (tilgået 06. maj 2024)

Anvendt udgave: Digte og Noveller

DE TRE HELLIGAFTENER

(En jydsk Reverbistorie).

(1841).

Paaskeaften.

Dersom Du, min Læser! nogensinde har været paa „Snabeshøj“, hvor Landstinget holdtes i gamle Dage, da har Du derfra lidt ud mod Syden kunnet see en liden, adspredt Torp, som hedder Uannet. Her boer, og har vel aldrig boet andet end Bønder.

Saa boede her ogsaa engang for et Par hundrede Aar siden en Mand, de kaldte Ib. Hvad hans Kone hed, har jeg aldrig kunnet opspørge; men saameget veed jeg: at han havde en eneste Datter, som hed Maren; og til daglig Brug kaldte de hende Ma-Ibs. Hun skal have været knøv og smøg,*⁾ dette her Kvindfolk; og hvor hun færdedes, der skottede de unge Karle efter hende; men hun skottede ikke efter Anden, end efter Sejer. Han var ogsaa eneste Søn; og hans Fader boede ogsaa i Uannet.

Som jeg nu skulde fortælle: saa var det engang, og det paa selve Paaskelørdag, at en Mand kom ind til Ibs. Han var bondeklædt, forresten velvoxen, strag og boun,**⁾ og saae ud til, at han kunde være om ved de Tredive. Der var Ingen til Ibs, der kjendte ham; men han sagde selv: at han var en „Skoulou-ring“;***⁾ at han fornyssen havde faaet Faderens Gaard i Fæste; og at han nu vilde nordpaa, for at tinge Kul ud. Sølv-

*⁾ net og pœen, meest med Hensyn til Paaklædning.

**⁾ „strag“ rank og pyntelig (kun om Mandfolk), „boun“ lidt mindre end overmodig.

***⁾ De, der boe i Skoveggen (ved Silkeborg og ind ad Rye til) i det i gamle Dage saabenævnte „Lousyssel“.

knapper havde han i Kjole og Vest, saa det var let at see, at han var ingen Stodderkumpen. Nu gav de ham baade Mad og Drikke, og imidlertid førte han baade det ene og det andet paa Tale. Saa siger han da og til Ib, og smidskede lidt ved det: „Min Moder bliver gammel, og jeg skal vel snart til at „have Een ind“; kan I ikke give mig Spor paa et dygtigt Qvindfolk? Det kunde give ligemeget med Penge, for det komme vi nok ud af; men hun skulde have et Par „godtskaftede“*) Hænder — og for gammel maatte hun da heller ikke være.“ — Ib var sløv;**) han klæde sig bag Øret, og sagde: „Hm! saadan Een voxer ikke op af Lyngteppene hver Dag“ — han skottede hen til Datteren, og loe saa smaaligt. Men Datteren kunde ikke godt lide den Snak, og gjorde sig et Ærinde ud. Da Kløren nu vilde til at gaac, spurgte de ham: hvad han hed? „Saamænd!“ svarede han, „min Fader kalde de Ole Brødløs,***) og jeg skal vel hedde ligesaadan.“ Saa gik han; men da han var kommen et Stykke fra Gaarden, der møder han Ma-Ibs, der havde været henne hos Sejers, og saa siger han til hende: „Det kan ikke hjælpe at bruge lang Snak; jeg er gaaet „af Enkom“†) for Din Skyld. Til Pintse kommer jeg igjen, og saa kan Du beraade Dig imens. Nu skal du have Farvel!“

Ma-Ibs blev ikke glad til den Beiler. Da hun kom ind, satte hun sig ved den nederste Bordende, lagde sine Hænder sammen i Skjødets, og sukkede ret af Hjertet. „Hvad skal det betyde?“ sagde Faderen. „Jeg huer ikke denne her Skovlouring — eller hvem han er“ — svarede hun. — „Kan det aldrig blive til Noget, at jeg og Sejer kan komme sammen?“ — „Ja hvad paa?“ sagde den Gamle. Og saa var den Snak forbi. Fader og Datter toge begge to fat paa „Vindepindene.“

Lidt efter kommer Sejer ind. „Gudsaften“ siger han; „Tak“ sige de. „Nu gaaer jeg op til Gaarden,“ ††) siger han, „og

*) reppe og dygtige.

**) forstilt anfeldig, men snu.

***) Et Navn, rimelig givet fra først af spotvis, som nu flere Smaasteder høre.

†) ene og alene i den eller den Hensigt (saaledes og i Svensken).

††) Herregarden.

snakker med Mønden,*) for det kan ikke hjælpe at kjellinges længere om.“ — „Det bliver Eet og Eet,“ — siger Ib. — „Manden er vred paa Dig, og Du kommer til at springe Soldat.“ — „Det kan hænde sig,“ siger Sejer, „men nu ville vi sætte en Prøve.“ Saa gik han.

Da han nu kommer til Annshjerg og gæser ind ad Porten, saa møder han Manden selv, — og han hed ellers Jørgen Marsviin. „Kommer Du nu igjen om Dit Fæste?“ — siger han — „det kan ikke nytte Dig — det har jeg sagt Dig saa tidt.“ — „Aajo! Hosbond!“ siger Sejer, „jeg beder saa almindelig.“**) — Da saae Herren vredt til ham, trak Øienbrynene ned og Rynker i Panden; og der skulde Ingen tænkt andet, end at han med det samme vilde fløiet paa ham og torsken ham. Men han blev endda omsindet og kom til at see noget mere „skreed“***) ud, og siger: „Hør! der er disse Røvere, der nu seelænge har baade plyndret og slaet Folk ihjel, og som man siger har deres Kule etsteds her i Alheden. Kan Du finde mig dem, og binde mig dem, saa skal Du ikke give en Skilling for Fæstebrevet, og Du skal faa Ma-Ibs, og endda have Lov til at tage en Vogn og to Heste herud af Annshjerg. Nu veed Du min Mening.“

„Saa Gud naade mig!“ sagde Sejer, og luskede af nok saa „sloten.“†) Han aad ikke Noget den Aften, og Ma-Ibs havde det heller „ikke bedre end godt.“ Og det var en elendig Helligaften for dem begge To.

Pintseften.

Gik saa Tiden hen, som den kunde, fra Paaske til Pintse; og med de to unge Mennesker stod det endnu altsammen ved det Gamle: de bleve ikke ganske modfaldne; for de satte deres Haab til Fremtiden, eller til Ham, der raader for den.

Pintselørdag gik Sejer over til Ibs — som han gjorde saa tidt, kan jeg troe — for at høre, om hun maatte følges med i

*) Herremønden.

**) inderligt og indstændigt.

***) glat o: mild.

†) meget nedslaaet og forknyttet.

Annsbjerg Skov den næste Eftermiddag, naar de vare komne af Sørslev Kirke. Det var nemlig en gammel Skik deromkring — og er endnu, kan jeg troe — at de paa Festens første Dag forsamle sig der i det Grønne, og forlyste sig med Dands. Den Lørdag, som vi nu tale om, da Sejer kom over til Kjerestens, saa stod hun og havde allerede smykket sig. „Goddag Maren!“ siger han, „hvad Løv har det, at Du skal være saa „dol“ *) idag?“ „Det kommer mig for,“ siger hun, „at jeg skulde gaae op til den naadige Frue, og see at faae hende til at lægge et godt Ord ind for os til Hosbonden.“ „Hm!“ siger han, „det kunde have det Held. Jeg vil følges med Dig og bie udenfor, mens Du er inde.“ De gik. Da hun nu gik op til Gaarden, satte han sig paa en Steen ved Indkjørselen. Og kom der da kjørende en Skovvogn med en stor Egekjævla, der skulde til Sauggraven. Men Hestene de vare smaa og udkjorte, og midt for Porten gik de reent istaae. Manden — der var en Bonde, som havde faaet dette Stykke Hovarbeide — han pidskede paa Helmisserne; men de kunde ikke tage Vognen. Saa kom Skovfogden til, og han skjældte, og Ridefogden, og tilsidst den ærlige og velbyrdige Jørgen Marsviin. Og de gave allesammen ondt af sig paa Bonden, for det han var kommen til Hove med saadanne Ralliker — jeg kan troe, de vare de bedste, han ejede. Sejer sidder og seer paa dette her; og imellem smidskede han ad al den Staahej, de der gjorde. Det saae Hosbonden, og saa siger han: „Hvad sidder Du og griner ad?“ — „Jeg tykkes,“ siger han, „at Læset ikke er tungere, end at jeg kunde trække det alleene.“ — „Hui! spænd fra!“ raaber Herremanden til Kjøresvenden. Og da det var gjort, siger han til Sejer: „Tag Du nu fat! og kan Du trække Vognen, saa giver jeg Dig, hvad der ligger paa den, men kan Du ikke, saa skal Du op og have Dig et Ridt paa Træhesten.“ Saa begyndte Knøsen at undskyldte sig og sagde, at det var kun hans Spøg. Men Hosbonden sagde til ham: at han vilde vænne ham af med at spøge i hans Nærværelse, og een af Delene skulde han. „Jaja!“ sagde Sejer, „skal jeg, saa skal jeg.“ Dermed gik han til Vognen, tog Stjerten af, og fat i Ham-

*) smuk og peen.

lerne, bøjede sig forover og trak — og Vognen fulgte godt efter; men hans Træskoe gik i Smadder, saa haardt traad han i Jorden.

„Du er ingen Frossenpind,“ sagde Herremanden — og han var det ikke heller selv, for de fortælle endnu om ham: at naar han roed ud af Porten, kunde han tage fat i en Jernring paa Porthammeren, og løfte med Benene sin Hest fra Jorden — „tag nu Kjævlen! og see selv, hvordan Du faaar den hjem! og hvad Fæstet angaaer, saa ville vi see Tiden an.“

Den, der nu blev glad, det var Sejer. Og han takkede, og væltede Kjævlen af, og satte sig paa den, og saae ind ad Porten efter hans Maren. Det varede syv lange og syv brede, saa kom hun. Men hun saae ud til den dyre Tid. „Gud naade os elendige Mennesker!“ sagde hun — det var knap hun kunde for at græde — „Vi kan aldrig faae hverandre.“ „Det er nogle slemme Ord, Du der kommer med,“ siger Sejer; „Manden havde halvveis lovet mig det herude; — hvad gaaer der nu af ham?“ — „Fruen havde ligesaa,“ siger hun; „men nu skal Du høre, hvilket Held jeg havde. Da jeg er kommen op ad Trappen og ind i den smalle Gang, der er, saa kommer en „Stor Een *) mig imøde og han seer vist paa mig — jeg kunde ikke komme om ved ham, for han mødte for mig — og saa siger han: „Du er“ — som han kunde bande — „den skønneste Pige eller Kone, hvad Du nu er, jeg har seet i dette Land. — Hør! vil Du holde af mig?“ — „Nej,“ siger jeg, „det maa jeg ikke.“ — „Naar Du vil,“ siger han, „saa maa Du ogsaa. — Jeg er Baron —“ nu kan jeg ikke huske, hvad det var, han kaldte sig — „kom her kun iaften, saa skal min Tjener passe paa og vise Dig til mig.“ — „Nej,“ siger jeg, „det er Synd — og jeg har ogsaa en Kjereste, og ham maa jeg ikke narre.“ — Saa tog han en Haandfuld Penge frem, og viste mig; men jeg smuttede om ved ham og ind til Fruen. Hun var naadig nok imod mig, og Herren kom til, og han lod til, at han vilde bønne mig. Men saa kommer denne her Baron og staaer og lurser paa det, og saa siger han: „Er det en skikkelig Karl, hun vil have, saa bør han ikke tage

*) En fornem Mand.

hende, for hun er en liderlig Tingest; jeg saae, hvordan hun stod og leflede med en af Tjenerne herude i Gangen.“ Da det Skarn havde saaledes belejet mig, saa skjældte Greven og Fruen mig ud og befalede mig: at jeg skulde pakke mig og aldrig meer komme for deres Øjne.“ „Herre Gud, Maren!“ sagde Sejer, „skal Du ikke have andet for din Dydelighed og for din Troskab imod mig Stakkel! Men — vor Herre lever endnu! vi ville ikke være harmslagne; det bæres mig for, at vi endda skal have hverandre — om der saa vare saamange Herrer og Fruer til, som der er Blæde i Annsbjerg Skov.“ — Ma-Ibs sukkede, ligesom hendes Hjerter skulde briste, men sagde ingenting. Han snakkede ikke meget mere, før de vare komne til Uannet og skulde skilles ad, hver til sit; saa siger hun: „Godnat Sejer! og Tak for idag!“ — „Selvtak Maren!“ siger han; „Du har ondt nok for min Skyld. Jeg er bange, jeg aldrig kan gjælde Dig det igjen — Vor Herre faaer!“ — „Vil Du til Dandsen i Skoven imorgen?“ spurgte ham Pigen. „Vil Du?“ spurgte han igjen. „Nej,“ sagde hun, „jeg har ingen Lyst.“ — „Jeg ikke heller,“ sagde han. „Saa skal Du have Godnat!“ sagde hun og gav ham Haanden. „Det skal Du selv have!“ svarede han; og dermed skiltes de ad.

Men der var meer Ondt tilbage for den sølle Maren, inden hun maatte komme til Rolighed. Da hun kom ind, da sad han der, den Skovlouring Ole Brødløs. „Kommer du der, min bitte Pige!“ siger han; „er Du nu betænkt?“ — „Paa hvad?“ siger hun. „Har Du nu glemt det?“ siger han; „det er endda ikke længere siden end Paaske — det var jo om at drage ind til Mit. Og see her! At Du ikke skal troe, at jeg bejler paa Tyndtøl og Barbrød, saa vil jeg give Dig disse her i Fæstensgave;“ — han fremlagde herved en vægtig Selvhalskjæde med et vedhængende Hjerter af samme Metal. — „Havde Du kjendt hende, der har baaret det, mens hun var levende, saa skulde Du ikke skjælde hende ud for en Stundthosets!“ *) — Ved disse Ord gjorde han en saa sølsom Mine til Faderen, at Datteren blev greben af

*) En fattig Bondepige. Stundthoser ere Strømper uden Saaler, saaledes som de bruges af Bondealmuen i Vesterjylland.

en lønlig Ængstelse. Den Gamle studsede og vidste ikke, om han skulde troe sine egne Øjne; ingen af dem mælede et Ord. „Naa! vil Du have den?“ gjentog Ole. „Nej,“ fremstammede Pigen, og vilde ud, for at søge Trøst hos Kjeresten; men den frygtelige Bejler greb hende om Armen med den ene Haand, og gjenmen- de Smykket med den anden sagde han: „Kommer jeg tredie Gang, vil jeg ikke have Nej.“ Og uden at tage videre Afskeed, tog han Hue og Kjøp, og gik sin Vej.

„Nu kommer Drengen med Køerne,“ sagde Ib. Ma-Ibs gik ud og satte sig paa Trefoden for at malke, men hun sang ikke, som hun pleiede ved den Bestilling. Sejer vandede sin Faders Heste; men han fløitede ikke, som han ellers gjorde. Det var ogsaa en elendig Helligaften for dem begge To.

Juleaften.

Det var i „Plassingen“,*) da en gammel Stodder kom „skrav- lende“**) hen til Uannet, for at bede om lidt i Gudsnavn. Saa kom han ogsaa ind til Ibs. De bad ham sætte sig nede ved Kjøk- kenderen, „saa skulde han vel faae lidt at bide paa“ og lidt i Posen.

Da han havde faaet det, saa klagede han: det var saa silde og saa koldt for ham at vinde længere den Aften, og bad Fol- kene om Nattely. Det sagde de Ja til, og viste ham ind i Ovnen, der var „ly“ endnu fra Bagningen af. „Støderen“***) kravlede derind; og der laa han.

Det lakkede ud paa Aftenen. De havde spist deres søde Grød og hvad de ellers fik bagefter, og Bæsterne havde faaet „sidste Gift“ og „Sallsdøren“†) var „stængret,“ og de havde sunget en Julepsalme, som de plejede, og lavede sig til at komme til Ro. Men saa skal I høre, hvad Støderen tog sig for: han krøb ud af Ovnen og trak Stangen fra „Yderdøren,“†) og

*) Tusmerket.

**) slentrende med Mathed, og næsten krybende.

***) Et Ringegtsudtryk om gammelagtige eller dog ikke længere unge, fattige, lidet duelige Mandfolk.

†) Indgangsdøren paa Stuehuset.

tog Krogen af, og aldrig saasart havde han gjort det, før der kom fem „dragne“*) Karle; og de ind og i Stuen, og Stodderen med dem; og nu kunde han træde lige saa frisk i Gulvet, som de. — For jeg skal sige os: det var de Røvere, som Annsbjergmanden vilde have Sejer til at finde og binde; og Stodderen det var Faderen til de andre Fem. — Det saae ilde ud for de sølle Folk der til Ibs. Manden og hans gamle Mo'er og hans Datter, de blev saa „forbævrede,“**) for de tænkte, deres Liv havde Ende, at det var knap, de kunde sandse at bede om det.

Den største og ældste af de unge Røvere — og det var justement ham, Skovlouringen — han førte Ordet og sagde: „Sæt nu først frem, hvad I har! saa kan vi snakke om det Andet siden.“ — Ma-Ibs tog fat i Dørklinken; men Røveren sagde: „Bliv Du kun her! og lad Kjællingen der om noget til os! for ellers kunde Du let faae isinde at rende Dig løs; og vi skulde dog „have lidt lige af dig“ og „skaate“***) en Korn, naar vi har ædt og drukken.“ Pigen segnede ned paa en Stol og var ikke langt fra at daane af Forfærdelse. Ib sad paa Sengestokken og lagde sine Hænder sammen, og bad til Vorherre, som har Magt til at frelse, hvem han vil. — Den gamle Kone satte paa Bordet alt, hvad de havde af „Ædelse“ og „Drikkelse;“ og det var endda sært, hvordan hun kunde.

Men nu skal I høre mere. Ib havde en Hyrdedreng, saadan en „Bøls,“ en „Staarrisknøgt.“ †) Han laae i en Slagseng bag Kakkelovnen, og hører alt dette her. Saa lister han saa stille et Par Hoser og et Par Buxer paa sig, og ud med den gamle Kone, engang hun gik fram, for at tænde Lyset, som en af Røverne af Vanvare havde slukket. Og han over i den anden Gaard og ind til Sejer og fortæller ham, hvordan det stod til hos dem selv. Sejer var ikke længe om at lægge Raad op: „Tag den munsørede Hest af vores!“ siger han, „og lad saa „kløe“ ††)

*) store, stærke og raske.

**) reent betagne af Angest.

***) spøge og gantes.

†) en lidt meer end halvvoxen Dreng.

††) at skynde sig af al Magt.

ad Annsbjerg til! og siig dem, hvordan her staaer til, og at de skal skynde dem herned; saa kan de kanskee endnu fange alle Røverne, inden de drage bort igjen.“

Drengen ud, og han paa Hesten og afsted. — Sejer tog en „Slagvol“ i Haanden, og skyndte sig over til Ibs. Der sad alle de sex „Skintinger“*) paa den ene Bænk med Ryggen til Vinduerne. „Hvad er Du for en Karl?“ raabte de til ham, „Du vil nok have dit Maveskind sprættet op!“ Dermed reiste de sig og vilde om at gribe ham. Men han var dem for snar og greb fat i Skiven, og væltede Egebordet over paa dem og klemte dem ind mod Væggen med Kanten. „Nu vil jeg see, om jeg kan klemme E d e r s Maveskind“ sagde han; og mens han holdt dem fast med den ene Haand, svingede han Slagvollen og lovede dem, at han vilde knække enhver Arm, der rørte sig. Den Ældste prøvede alligevel at skyde Bordet over igjen, men han fik strax saadaneen over Armen, at den dinglede ved ham. Nu sadde de alle stille som Muus, og bade alleneste Sejer, at han ikke vilde klemme slet saa haardt.

Ib havde da ogsaa taget Mod til sig og grebet en Boløxe, med hvilken han stillede sig ved Sejers ene Side; og hans Kje-reste stod ved den anden med Ildrugen. Saaledes stod nu Sagerne; og de vare ikke for rare paa nogen af Siderne: Røverne piintes af Frygt for Enden paa denne „Klemhærke“;***) og at de ikke kunde udgrunde, hvad Sejerherren havde isinde, eller hvorsnart det skulde afgjøres, — det gjorde Piinagtigheden endnu værre. Ib og hans Datter svævede i samme Uvished; thi Sejer kunde jo ikke „buse ud“ med, hvad eller hvem han ventede paa. Og I kan troe: det var ham og lang Venten; for dersom de fra Herregaarden tøvede for længe, eller slet ikke kom — Bælsen kunde jo være styrtet paa Vejen — hvad saa? — Endelig kom Annsbjergmanden med en syv, otte Karle, og han var ikke bagerst, da Døren fløj op. Men der stode de: stille var der i Stuen, og, skjøndt det var Maaneskin udenfor, kunde de

*) Slynkler, som ikke bestille stort, og det slet eller ondt.

***) den allerhaardeste Klemme.

ikke see noget tydeligt derinde; thi Lyset var jo bleven væltet tilligemed Bordet. Da raabte Sejer: „hvor mon vi har Lysklynerne?“ *) tænd et par Stykker af dem ved Skorsteensilden!“ — „Der ligger nogle paa Skorsteensskjødets,“ raabte den gamle Kone. — Man tændte dem; og saa blev der lyst. „Kan I see, Husbond!“ sagde Sejer, „nu har jeg fundet dem og bundet dem — paa en Maade. Vil I have dem bedre tøjrede, saa hæng der Hovedlavreeb i hiin Krog, seer jeg.“ — Dette tog de da fat paa, og huggede det over i ligesaamange Stumper, som der vare Røvere. Og saa trak de dem ud fra Bordbladet een for een, og bandt dem Hænderne paa Ryggen, og snørede dem ogsaa Benene sammen, og smed dem i en Række paa Gulvet. — Saa begyndte Herremanden at spørge dem til: hvor de vare fra? hvor de havde deres Kule? om de vare fleer? og saadant meer. Men han kunde ikke faae saemeget som et halvt Ord af dem. Saa truede han dem med gruelige Pinsler. Da sagde den gamle Røver — ikke til ham, men til sine Sønner: „Lad ham kun gjøre, hvad han vil! for nu har han Magten. Men ligesom han er imod os, saaledes skal det gaae ham og hans; de Tre derhjemme i Bakken ville ikke glemme hverken ham eller de gode Folk i Uannet. Og nu holde I Mundene lukkede, til Halsbaandet lukker dem op!“ — Af denne Trusel havde de ingen Gavn; thi da Helligdagene vare forbi, lod Jørgen Marsviin dem lægge paa Pinebænken, først den Gamle og saa de Unge. De holdt alle Persen ud, undtagen den Yngste. Han bekjendte alle deres Misgjerninger, saavelsom hvor Hulen var. Den samme Dag blev nu denne opsegt, og grebe de der Røverkone og de To hendes Sønner, hvilke og bleve hængte tilligemed de andre Sex. I Hulen fandtes en grov Hoben Sølv og Guld; og deriblandt en Ring, som kjendtes for at være een, der havde tilhørt den Herre, hvis løgnagtige Paasagn voldte Ma-Ibs saa stor en Fortræd. Nu fik hun bedre for det: Herren gjorde selv hendes og Sejers Bryllup, og gjorde imod dem Alt, som han forhen havde lovet, og gav dem endda ikke saa lidt af de gode

*) Splinter af Granvoed, som findes i Moserne.

Sager, der bleve fundne i Røverboen. — Stærke-Sejer (som han siden fik til Øgenavn) levede med sin Kone i mange mange Aar. Og alle deres Børn, og deres igjen, beholdt Øgenavnet. Men nu er det sagtens uddød, saavel som den stærke Herremands adelige Navn og hele Slægt. Men den Helligaften, jeg her har fortalt om, endtes dog glædeligt saavel i Annsbjerg, som meest i Uannet.